

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ЗБАЛАНСОВАНОГО КОРИСТУВАННЯ ПРИРОДНИМИ ОБ'ЄКТАМИ В АГРОСФЕРІ УКРАЇНИ

О.І. Ковалів

*Інститут агроекології і природокористування НААН (м. Київ, Україна)
e-mail: okovaliv@ukr.net; ORCID: 0000-0003-4908-7963*

Обґрунтовано особливі та актуальні організаційно-економічні засади збалансованого природокористування, що базуються на законах природи і суспільства та узгоджуються із конституційно-вмотивованими імперативами земельних відносин і природокористування в Україні. На основі розроблених раніше новітніх ідей, візії та підходів із комплексного моделювання й функціонування збалансованого користування природними об'єктами, особливо в агросфері, відкрито вперше функціонал когнітивної земельної економіки в Україні як новий напрям в економічній науці, оскільки система ґрунтується на унікальних засадничих конституційно-земельних імперативах, які є притаманними лише для Українського народу. Науково доведено, що конституційне право Українського народу на землю та її природні ресурси як на природні об'єкти, вимагає невідкладної імплементації цього права де-факто. Обґрунтовано першочергову потребу обліку і взяття на загальнонаціональний баланс відтворюваних та вичерпних ресурсів як доступних багатств, що разом становлять лише десяту частину від усіх та оцінюються в загальному грошовому еквіваленті в понад 9 трлн дол. США. Отримані нові знання мають значну наукову цінність, а також реальну практичну економіко-правову заінтересованість усіх верств української спільноти — до наведення правопорядку в усіх сегментах господарської діяльності, пов'язаних із земле-природокористуванням на «внутрішньому фронті», без чого немислима перемога також над зовнішнім ворогом в умовах екзистенційної війни проти українців. З'ясовано, що кожен громадянин (від народження до смерті), який є живим і має лише єдине громадянство (вимога ст. 4 КУ) матиме в статутному капіталі нації рівновелику власну частку громадянина України (в нашому випадку для початку понад 200 тис. дол. США), яка фіксуватиметься у грошовому еквіваленті на спеціальному особистому рахунку кожного. На такій основі буде щомісячно поповнюватися довічний особистий економічний фонд життєдіяльності кожного громадянина України — для власного розвитку і зростання...

Ключові слова: конституційне право, когнітивна земельна економіка, кадастр, ґрунти, дослідна робота, природокористування.

ВСТУП

Оцінюючи, після ухвалення Основного Закону України (28.06.1996 р.) [1], економіко-правові аспекти чинних конституційних земельних норм-принципів, декларованих у ст. 13 Конституції України (далі – КУ) (у взаємодії з іншими нормами, особливо першого розділу КУ) як норм прямої дії, а також стан дотримання (Чині!) імперативів володіння, користування і розпорядження природними об'єктами права власності Українського народу на засадах верховенства права та вимог адекватного балансу економічних, екологіч-

них і соціальних інтересів між всіма учасниками такого процесу як надзвичайно актуальної передумови суверенітету і державотворення, нами було науково доведено факт системної незаінтересованості (ігнорування) в реалізації де-факто цих конституційних імперативів із боку наукових колег (переважно правників), а також органів державної влади (законодавча, виконавча і судова).

Водночас, формування організаційних підходів до здійснення так званої земельної реформи в донеконституційний період (до 1990 р.) було розпочато на землях «державної власності», пізніше (з 1992 р.) —

«колективної власності», а фактично з 1996 р., не зважаючи на чинність Основного Закону України, така реформа була звужена — до аграрної, оскільки розуміння слова «земля», переважно, ототожнювалось як «ресурс» — із «полем», «грунтом». Окрім того, залишено поза увагою справжню сутність земельної реформи, яка повинна була охоплювати не лише родючі ґрунти як природні об'єкти, а й усі інші категорії земель, які не менш важливі природні об'єкти права власності Українського народу, які конституційно перебувають під особливою охороною держави і до яких мають стосунок усі громадяни України. Як наслідок, до цього часу, здійснювані заходи трансформування аграрного землекористування шляхом паювання «колективної землі», — не введено в конституційне поле України.

Через те, що «завершення» такої реформи на базі трансформації надуманої «колективної» власності на землю методом впровадження, запропонованого «ринку земель сільськогосподарського призначення», — не могло і не може завершитись у принципі, нами було логічно і науково обґрунтовано відповідний конституційно вмотивований алгоритм реформування земельних відносин і природокористування, який подано в монографії «Звершення земельної реформи в Україні: нова парадигма» [2].

Подальші наукові дослідження підкріпили правдивість здобутих знань і вказали на їхню практичну цінність, оскільки системно ґрунтувались на законах неживої і живої природи та суспільства й цілковито узгоджувались із чинними нормами КУ як обов'язковими до виконання.

Нами було встановлено, що головною неврегульованою в Україні передумовою погіршення якісного стану природних об'єктів, особливо — в агросфері, — є нехтування керівними особами (органами) державної влади (разом із науковими та педагогічними «авторитетами» і чисельними так званими «експертами-радикалами») службових вимог якісного виконання своїх обов'язків як конституційно вмотивованих функцій [3].

Вважається, що таке нехтування (можливо відверта антиукраїнська діяльність чи саботаж) відбулося через брак науково обґрунтованих доктрин, концепцій, засад, методології, механізмів, навчальних посібників тощо, які б розкривали сутність конституційних земельних норм-принципів і їхню (імперативів) практичну соціально-економічну цінність до впровадження в суспільне «життя». Як наслідок, спричинено відсутність необхідної візії, програмних, законодавчих і нормативно-правових та інших актів в Україні.

За таких об'єктивних обставин й виникла ідея, яка пізніше стала метою та основою фундаментальної науково-дослідної роботи впродовж 2021–2025 рр. «Організаційно-економічні засади збалансованого користування природними об'єктами в агросфері України» (ДР 0121U108866), важливим завданням якої було теоретико-методологічне наукове дослідження справжніх причин і жахливих наслідків, проведеної так званої «земельної реформи» в Україні.

Також планувалось, на основі одержаних правдивих фундаментальних знань, здійснити наукове обґрунтування організаційно-економічних засад, методів, інструментів та шляхів здійснення де-факто збалансованого користування природними об'єктами в агросфері України, що базувалися б на повноцінній інституалізації чинних норм КУ стосовно землі та її природних ресурсів як природних об'єктів права власності Українського народу — основного національного багатства.

З огляду на потребу подальшого системного дослідження доктринальних основ економіко-правового і еколого-безпечного функціоналу господарських відносин, пов'язаних із сталим земле-природокористуванням, **метою статті** — інтегрування сутності та висвітлення процесу одержаних нових наукових теоретико-методичних знань щодо організаційно-економічних засад і методів збалансованого користування природними об'єктами права власності Українського народу в агросфері України, що ґрунтуються на повноцінній інституа-

лізації чинних земельних норм КУ як норм прямої дії.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

З'ясовано, що наукових досліджень і публікацій із проблем обґрунтування організаційно-економічних засад і методів збалансованого користування природними об'єктами права власності Українського народу в агросфері України, що базуються на повноцінній інституалізації чинних земельних норм КУ як норм прямої дії, особливо на землях сільськогосподарського призначення є не багато.

Зокрема за авторством відомих ґрунтознавців [4–6] окреслено проблеми і шляхи їх врегулювання. Також професори М.Д. Гродзінський і А.М. Третяк [7; 8], справедливо й однозначно наголошують на важливості здійснення такого процесу — на ландшафтній основі.

Вирішенню проблем раціонального використання й охорони української «землі», переважно за галузевим принципом: «надра», ґрунти», «атмосферне повітря», «лісові», «водні» та інші природні ресурси, постійно приділялась відповідна увага — на всіх рівнях органів державної влади і місцевого самоврядування [9–12]. На жаль, проблем побільшало і вони залишаються дотепер предметом наукових досліджень багатьох науковців як відомчі, проте вважаються такими, що нерозв'язані та вимагають пошуку реальних науково обґрунтованих економіко-правових шляхів до їх розв'язання...

Однак, мусимо констатувати факт відсутності — в більшості наукових обґрунтувань, окрім автора даної статті, шляхів безболісного і системного врегулювання наявних проблем з охорони ґрунтів і водночас водних ресурсів на водозборах, — з позиції економіко-правової імплементації конституційної норми-принципу «земля та її природні ресурси» як природних об'єктів права власності Українського народу — основного національного багатства, а не з розуміння «землі» як «родючого ґрунту»...

На жаль, також не знаходимо до цього часу наукових досліджень і відповідних публікацій, виконаних будь-ким із відомих нам вчених-аграріїв та економістів, окрім автора, які б розробляли науково обґрунтовані засади, шляхи й механізми врегулювання земельних відносин і природокористування, особливо в агросфері, з позиції вимог чинних норм КУ як загальнонаціональних інтересів українців.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Матеріали як інформаційні і сутнісні джерела нашого наукового дослідження є: КУ, вітчизняні та міжнародні законодавчі і нормативно-правові акти у сфері права, суспільних відносин, економіки природокористування, земельних відносин; матеріали і звіти Державної служби статистики України, Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, архіви Інституту правотворчості та науково-правової експертизи НАН України; наявні матеріали і висновки власних наукових досліджень та результати практичного досвіду.

Методологічною основою дослідження було обрано діалектичну єдність і суперечливість генетичних і телеологічних засад пізнання соціально-правових явищ і понять із точки зору їх причинно-наслідкового зв'язку і взаємозалежності, історичного розвитку та функціонування; ціннісної цільової структури та соціально-економічне призначення. Для виконання поставлених завдань, зокрема уточнених у процесі їх виконання, використовували такі методи досліджень: монографічний (опрацювання наукових публікацій і різних науково-практичних статей на шпальтах загальнонаціональної преси, які широко обговорювалися в громадянському середовищі, а також матеріали нормативних документів, статистичних даних); абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення та формулювання висновків); аналізу та синтезу (обґрунтування методології системного дослідження) тощо. Інформаційну основу проведених досліджень становили

КУ, вітчизняні та міжнародні законодавчі й нормативно-правові акти і коментарі у сфері земельних відносин, природокористування, охорони довкілля, суспільно-економіки відносин, а також наявні наукові статті провідних вчених України, матеріали та висновки власних наукових досліджень і матеріали практичного досвіду.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Кожна цивілізована держава функціонує за своєю Конституцією — Основним Законом і відповідними законодавчими та нормативно-правовими актами, які прийняті в розвиток та згідно з чинними конституційними нормами-принципами. Для України є унікальними декларовані імперативи права «власності на землю» як на «основне національне багатство».

Тому, в основі систематизації чинників генерування «непозиченого капіталу нації» як економіко-монетарного виразника власності Українського народу на своє «основне національне багатство», що перебуває під особливою охороною держави та, в процесі реалізації пропонованого нами звершення земельної реформи в Україні як нової парадигми (2016 р.), передбачено ввести в економіку держави лише четверту частину природних багатств, які оцінюють у грошовому еквіваленті в понад 90 трлн дол. США, тобто на кожного громадянина припадає близько 2 млн дол. США. Втім, попередньо науково доведено, що починати потрібно з відтворюваних та вичерпних ресурсів як доступних багатств, зокрема тих, які знаходяться в просторі педосфери і агросфери та разом становлять лише десяту частину всіх й оцінюються в загальному грошовому еквіваленті в понад 9 трлн дол. США [13].

Отже, повноцінне пізнання й уявлення ролі та функцій цих природних об'єктів в часі й просторі, з позиції конституційно-декларованих прав і обов'язків усіх суб'єктів таких земельних відносин і природокористування в Україні — є надвагомими передумовами для сталого державотворення

та економічного зростання українців на рідній землі.

Не зважаючи на брак фінансування та «кадровий голод» науковців, які б прагнули долучитися до виконання фундаментальної науково-дослідної роботи з аналізу та синтезу теоретичних і методологічних засад збалансованого користування природними об'єктами в агросфері України і, враховуючи той факт, що 24 лютого 2022 р. розпочалася повномасштабна війна РФ проти суверенної України, нам вдалося виконати основний масив запланованої роботи.

Особливу грань досліджень як складову проєкту, посилили відкриті нами вперше нові знання «когнітивної земельної економіки» як системи, яка генеруватиме також «непозичений капітал нації». Водночас, не передбачувано, встановлено (під впливом екзистенційної війни) те, що новітні інноваційні інтереси етнічних українців на «рідну землю» і на «свою владу» як і всіх повноправних громадян України, особливо на цьому етапі, цілковито узгоджуються із засадничими конституційно-вмотивованими імперативами земельних відносин і природокористування. Доведено, що впровадження на такій основі дієвих форм, методів і засобів протидії існуючій внутрішній корумпованій агресії є надважливим і невідкладним завданням. Тому, нами вперше окреслено інваріантні риси, притаманні лише українському етносу і, які знаходяться в пробудженому стані: життєдайної людяності; космічного першопрохідництва; інноваційної винахідливості; гармонії мислення і творчої наснаги, що генетично й духовно переходять (проявляються) крізь суб'єктність поколінь славетних предків етнічних українців, їх сімей, родин і родів...

Враховуючи корективи як наслідки екзистенційної війни та проміжні висновки, з'явилася невід'ємна і невідкладна потреба продовження, не чекаючи закінчення війни, — за новим завданням і за безпосередньої нашої участі подальшого наукового фундаментального дослідження концептуальних конституційно вмотивованих

засад системи когнітивної земельної економіки (відкрита автором вперше) і відповідних прикладних робіт. Здобуті знання повинні включати актуальні механізми, інструменти і чинники, що матимуть практичну цінність під час наведення елементарного правопорядку в існуючому земле-природокористуванні України в кордонах 1991 р., із врахуванням існуючого руйнівного стану в різних зонах держави, особливо в сучасному просторі педосфери та агро-сфери, орієнтуючись на стандарти ЄС.

Аналізуючи, отримані нами результати роботи впродовж 2021–2025 рр. і зважаючи на існуючий війсьний стан, із впевненістю наголошуємо на досягнутих цілях, завданнях та індикаторах виконання. Інтегруючи суть і самий процес одержання нових наукових теоретико-методичних знань як досягнутого нами успіху, найкраще подати їх поетапно й стисло, не посилаючись на наші ключові публікації в наукових виданнях (даний застосунок є вимушеним винятком і не повинен вважатися вимогою редакційної політики до правил цитування), що є логічним і змістовним підтвердженням результатів.

Упродовж 2021 р., на базі досліджень організаційно-правових засад здійснюваної дотепер земельної реформи в Україні з позиції її наслідків, узагальнено основні віхи цього процесу і розкрито базові знання для можливого формування на їхній основі існуючих прийомів збалансованого використання природних об'єктів в агро-сфері. Досліджені й здійснені науково-методичні обґрунтування в доступній формі на базі нових знань конституційного земельного прагматизму, сприяли правдивому пізнанню різноманітних існуючих законодавчих й нормативно-правових актів та організаційно-економічних основ проведених трансформацій — на предмет відповідності їх вимогам конституційної сутності і потребам збалансованого користування природними об'єктами [14]. Такий комплексний підхід сприяв обґрунтуванню і відкриттю нового напрямку земельно-економічної науки «Когнітивна земельна економіка» (КЗЕ) як концеп-

туальний підхід щодо можливого функціонування засад збалансованого земле-природокористування, який ґрунтується на достовірній правовій конституційній основі з позиції новітніх вимог державотворення і реалізується через комплекс системно обґрунтованих механізмів «когнітивної земельної економіки» (автор О. Ковалів) — у процесі звершення земельної реформи в Україні як Нової парадигми. Наглядним результатом дослідження як системи сутності дії всіх процесів укладено, у створеній нами моделі у формі піраміди функціонування когнітивної земельної економіки — так званої Когнітивної Піраміди.

Дана Піраміда-модель слугує системо-творче, як форма моделі для опису холистичних процесів відносин елементів структурованих множин складових у «когнітивних економічних системах», зокрема, земельних, із феноменальною властивістю самокомпенсації складності [15].

Не зважаючи на непередбачуваний руйнівний війсьний стан у державі (аспірантка А. Новаленко зарахована 26 лютого 2022 р. — у рядах Національної гвардії України) нам вдалося в 2022 р. виконати основний масив запланованої фундаментальної роботи і одержати відповідні результати. Успішно проведений аналіз і синтез соціально-економічних та нормативно-правових аспектів як чинників об'єктності й суб'єктності земле-природокористування, що ґрунтуються на законах живої і неживої природи та суспільства і цілковито узгоджуються з чинними нормами КУ заклав основу обґрунтуванню теоретичних організаційно-економічних засад (орієнтирів) збалансованого користування природними об'єктами агросфери України, що є правовими і базуються на чинних нормах КУ. Доведено, що економіко-правові відносини в Україні потребують невідкладного конструювання конституційно вмотивованої системи господарського підходу до процесу земле-природокористування, насамперед — на користь своїх громадян. Визначено, що лише громадяни України, котрі мають єдине громадянство, — є (мають бути) повноправними співзасновниками і співвласниками власної української держави, в якій

функціонуватимуть найвищі конституційно вмотивовані нормативно-правові, соціально-економічні й еколого-охоронні стандарти життєдіяльності. Сформульовано необхідну та достатню множину науково-теоретичних аспектів як підґрунтя організаційно-економічних орієнтирів збалансованого користування природними об'єктами.

На третьому етапі (2023 р.) узагальнені основні емпіричні результати аналізу і синтезу нормативно-правових та еколого-економічних аспектів порівняно з конституційними імперативами, підтвердили наші науково обґрунтовані методичні засади збалансованого користування природними об'єктами в агросфері як науково-практичні конституційно-вмотивовані передумови звернення земельної реформи в Україні. Внаслідок цього встановлено, що здійснювана в Україні так звана земельно-аграрна реформа потребує першочергового введення в конституційне поле України, беручи всі природні об'єкти права власності Українського народу — основне національне багатство і головний земельний капітал нації на загальнонаціональний позавідомчий баланс в Національній земельній установі України, створеній на зразок Національного банку України. Теоретично доведено необхідність виведення з інтенсивного використання всіх розораних ділянок в агроландшафтах, що підлягають залуженню, залісненню та мають ґрунтово-охоронне значення тощо. З'ясовано, що організаційно-правові механізми, пов'язані з методикою функціонування природно-ресурсної і природоохоронної сферами, мають функціонувати на засадах КЗЕ — в усіх галузях економіки із врахуванням тенденцій розвитку та приватної ініціативи як інноваційної й рушійної сили зростання. Запропоновано органам влади негайно призупинити протиправну можливість придбавати (починаючи з 1 січня 2024 р.) в одні руки землі (ділянки) сільськогосподарського призначення загальною площею до 10 000 га угідь. Підтверджено потребу створення понад 500 тис. нових приватних сімейних фермерських та селянських господарств (родові, сімейні маєтки), ство-

рюваних молодими сім'ями (пріоритетне право надається воїнам-переможцям — учасниками бойових дій і їхнім родинам), переважно, без найманих працівників, загальною площею майже 10 млн га малих масивів орних земель та інших (4–5 млн га) прилеглих угідь.

До того ж головну роль відповідальної довгострокової фінансової підтримки в процесі формування і становлення всіх таких господарюючих суб'єктів має виконувати Бюджет пропонованої Національної земельної установи України разом і за участю працездатних громадян, які самостійно вирішуватимуть, в який спосіб здійснювати свою комфортну життєдіяльність на відповідній території, а також — місцевих громад базового рівня.

На черговому етапі (2024 р.) встановлено те, що першопричиною багаторічного земельного блукання української «еліти» в пошуку шляхів і методів формування сталого розвитку суверенної української держави, серед цивілізованих народів світу, виявилась гібридна маніпулятивна проадянська система знань «відомчої монополії», яка укорінилась у науковому та педагогічному середовищі України і плавно переросла в «корумповано-олігархічну» систему заінтересованості — в усьому просторі суспільних відносин. З'ясовано, що для подолання наявних внутрішніх проблем у сферах пов'язаних із земле-природокористуванням як основою формування і функціонування комфортної життєдіяльності українців на рідній землі, вимагалось і вимагається, поряд із невідкладним здійсненням повноцінної імплементації чинних земельних норм Основного Закону України, одночасно оцінити та змодельовати еколого-економічний ефект балансування інтересів природокористування, починаючи з агросфери України.

Крім того, надважливою першочерговою дією (субстанцією) як чинником наведення правопорядку в українській дійсності є правдиві знання економіко-правової сутності конституційного земельного прагматизму, де автоматично набувається «статутна» (засновницька) частка кожним

громадянином України (розам — Український народ), що є живим і має лише єдине громадянство (вимога ст. 4 КУ) як «співзасновником» держави «Україна» і повноправним «співвласником» землі та її природних ресурсів — основного національного багатства. Аргументовано, що наявність особистої частки в капіталі нації стане рушієм процесу проявлення громадянських прав — де-юре і де-факто [16]. За нашими розрахунками, розмір «статутної» частки кожного такого співвласника становитиме для початку в еквіваленті понад 200 тис. дол. США, що фіксується на спеціальному особистому рахунку кожного.

Передбачається, що річні сукупні надходження (рендна плата, земельний податок — у середньому на рівні 1% від вартості природних об'єктів) до нової Національної земельної установи України (Національна земельна комора України) сумарно становитимуть — 90 млрд дол. США. Ця сумарна величина збільшуватиметься щороку. Цілеспрямоване інвестування частини цих непозичених коштів (понад 50 млрд дол. США — щороку), починаючи із наступного року надходжень, у здорове репродуктивне дітонародження і виховання життєдайної української нації та в розвиток малих сімейних господарств (сталих природокористувань) із високою доданою вартістю кінцевої конкурентоспроможної натуральної продукції і продуктів. Надходження іншої частини доходів (понад 26 млрд дол. США) на особисті рахунки кожного громадянина, починаючи — з 50 дол. США щомісяця. Прогнозується, що за умов інтенсивної участі працездатних громадян у системному звершенні комплексної реформи впродовж трьох років поспіль ця сума може зрости до 70–80 млрд дол. США, або по 150 дол. щомісяця кожному громадянину, і так пожиттєво, залежно від економічного стану в державі та від рівня генерування «непозиченого капіталу нації».

Доведено й те, що реалізація основних засад моделювання еколого-економічного ефекту збалансованих інтересів господарювання, зокрема в агросфері, як платформи комфортної життєдіяльності — на Рідній

землі, відбувається всіма доступними методами і засобами, утверджуючи правовий конституційний лад в Україні.

Надважливим результатом наукового дослідження вважається те, що конституційно вмотивовані земельні імперативи в системному взаємозв'язку проявлення засадничих норм-принципів Першого розділу Основного Закону України як фундаментальних чинників існування держави та формування комфортної життєдіяльності у повоєнний період, уособлюють логічний алгоритм: *«Немає землі — немає людей — немає держави»*. Проаналізовано потребу науково обґрунтованого розроблення і прийняття на базі чинних конституційних земельних норм-принципів нових Кодексів України: про надра, атмосферне повітря, ґрунти, ліси, водні та інші природні ресурси як природні об'єкти права власності Українського народу. Обґрунтовано вимогу безперешкодного формування учасниками бойових дій та членами їхніх сімей і близьких родичів нових власних приватних сімейних фермерських, селянських та інших господарств на вигідних умовах як конституційно вмотивовану, оскільки частина четверта ст. 13 КУ однозначно зобов'язує «державу» (її законодавчі, виконавчі і судові органи) забезпечити захист права усіх суб'єктів права власності і господарювання [17]. Розкрито невідкладні науково обґрунтовані прийоми позачергового втілення вимог наведення конституційного економіко-правового порядку як першорядної ланки організаційно-економічних засад збалансованого природокористування на неокупованих і не понівечених війною територіях, зокрема агросфери. Цю роботу треба виконати збалансовано і негайно, відповідно до розроблених конкретних проєктів впорядкування, забезпечивши подальше використання й охорону землі та її природних ресурсів у конкретних умовах, — лише з позиції загальнонаціональних інтересів, — не прикриваючись війною та — не очікуючи закінчення її.

Водночас, доцільно наголосити на тому, що наше фундаментальне наукове дослідження наскрізь забезпечує врегулювання антиконституційних земельних відносин

і природокористування в Україні як найважливіших проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного і людського потенціалів має загальнонаціональне значення та спрямоване на врегулювання наявних в Україні задувлених проблем (з часу набуття незалежності — до початку повномасштабної війни). На превеликий жаль, із 24 лютого 2022 р. додалися непередбачувані проблеми, внаслідок екзистенційної війни РФ проти української нації, націленої на тотальне знищення української держави і соціально-економічного, природного і людського потенціалу.

Вносячи свій скромний науково-практичний внесок у нашу спільну перемогу на «внутрішньому фронті», систематично висвітлюючи здобуті нові знання на багатьох науково-практичних конференціях, круглих столах та на інших публічних заходах, ми відверто обґрунтовуємо реальні пропозиції як дії.

Зокрема, 17 жовтня 2025 р. у рамках Міжнародної науково-практичної конференції «Вплив біоекономіки на економічне зростання», що організувала кафедра НУБіП у тезах «Чесне і гідне дотримання чинних земельних норм Конституції України — ключ до економічного зростання» українців — на рідній землі», ми наголосили: *«Незаперечною вимогою є те, що органи (їхні працівники) державної влади (законодавча, виконавча, судова) і місцевого самоврядування України, а також вчителі (викладачі) таких службовців, у своїх діях — пов'язаних із використанням й охороною землі та її природних ресурсів (надра, ґрунти, ліси, атмосферне повітря, водні, біотичні, енергетичні та інші ресурси), — зобов'язані керуватися, не лише законами неживої і живої природи, але й нормами чинної КУ як норми прямої дії»*.

На жаль, практика показує, що переважна більшість, не те, що студентів, але й викладачів і самих керівників навчальних закладів та їхніх підрозділів (факультетів, кафедр, лабораторій), не володіють правдивими знаннями засадничих норм стосовно права власності Українського народу на

землю, застосовуючи гібридні антиукраїнські наративи про заможне (райське) життя (економічне зростання), здебільшого — десь там...».

Також 20 листопада 2025 р. на Дев'янадцятих річних зборах Конгресу вчених економістів-аграрників порушено дискусію та водночас висвітлено в тезах Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегія розвитку аграрного сектору економіки до 2030 р.: завдання агроекономічної науки», які проходили в Національному науковому центрі «Інститут аграрної економіки», наявні (неймовірні) в Україні проблеми щодо відсутності дотепер (з часу ухвалення КУ — 28 червня 1996 р.), не лише Кодексу України про ґрунти, але й вкрай необхідного Національного (Державного) кадастру ґрунтів України...

Інтегруючи сутність та висвітлюючи процес одержаних нових наукових теоретико-методичних знань щодо організаційно-економічних засад і методів збалансованого користування природними об'єктами права власності Українського народу в агросфері України, що базуються на повноцінній інституалізації чинних земельних норм КУ як норм прямої дії, доцільно відверто зауважити відхилення наших наукових результатів від прийнятих способів дослідження багатьма науковцями. Об'єктивний і реально можливий потенційний вплив на подальше поглиблення досліджень у ракурсі одержаних результатів виконаного нами проєкту та відкриті нами нові знання, деякою мірою неупереджено наступають також на існуючий простір гібридного невігластва, корумпованості, кругової поруки та безвідповідальності в багатьох сферах суспільства. Із цих причин, на наше переконання (можливо через відкриту воєнну агресію), ми також відчули деякий фінансовий і кадровий голод — вже на другий рік виконання нашого проєкту НДР. Однак, нам як (керівнику роботи) та професійному науковцю з великим практичним досвідом вдалося майже в безперервному режимі виконати всі етапи роботи, передбачені календарним планом і технічним завданням дослідження, проте

у сконцентрованому змістовному вигляді основного масиву результатів.

За підсумками роботи на досить об'ємній базі здобутих знань, нами підготовлено і передано до друку також відповідну наукову монографію з аналогічною назвою «Організаційно-економічні засади збалансованого користування природними об'єктами в агросфері України», що рекомендовано для представників органів державної влади, учених, викладачів, студентів та всіх зацікавлених у пошуку шляхів розв'язання проблемами земельних відносин і використання природних ресурсів, особливо в агросфері України на засадах чинних норм-принципів конституційного земельного прагматизму...

ВИСНОВКИ

Виконані фундаментальні дослідження впродовж 2021–2025 рр. (ДР 0121U108866) дали змогу скомпонувати особливі та актуальні організаційно-економічні засади збалансованого природокористування, що базуються на законах природи і суспільства та цілковито узгоджуються із засадничими конституційно-вмотивованими імперативами земельних відносин і природокористування в Україні. Розроблені раніше автором проекти, новітні ідеї, візії та підходи з комплексного моделювання й функціонування збалансованого користування природними об'єктами в агросфері України, розкриваючи економіко-правовий алгоритм як систему нових механізмів конституційних норм-принципів, сприяли відкриттю вперше функціоналу когнітивної земельної економіки в Україні як нового напрямку в економічній науці, оскільки система ґрунтується, не лише на законах неживої і живої природи та суспільства, але й на унікальних засадничих конституційно-земельних імперативах, які є притаманними лише для Українського народу. Конституційне право Українського народу на землю та її природні ресурси як на природні об'єкти вимагає імплементації цього права де-факто. Попередньо науково доведено, що починати потрібно з відтворюваних та вичерпних ресурсів як доступних багатств

і разом становлять лише десяту частину всіх та оцінюються в загальному грошовому еквіваленті в понад 9 трлн дол. США.

На основі формування і функціонування новітньої системи когнітивної земельної економіки України — в процесі «Звершення земельної реформи в Україні: нова парадигма», враховуючи вимоги диференційного (в часі та просторі) подолання наслідків воєнної агресії, особливо в сільській місцевості, та з позиції рівня завданої шкоди, особливо на окупованих територіях, було систематизовано організаційно-економічні засади як передумови успіху.

Отримані нові знання мають значну наукову цінність, а також реальну практичну економіко-правову заінтересованість усіх верств української спільноти — до наведення правопорядку в усіх сегментах господарської діяльності, пов'язаних із земле-природокористуванням на «внутрішньому фронті», без чого немислима перемога також над зовнішнім ворогом в умовах екзистенційної війни проти українців. Тому така особлива науково-технічна продукція з налагодження системи організації управління і функціонування життєдіяльності в існуючих умовах України на правовій основі є логічно актуальною і такою, що відсутня (немає аналогів) в економіко-правовому функціоналі інших державах світу.

У досягненні сталого комфортного простору життєдіяльності громадян України на «власній землі» в екологічній безпеці на європейському рівні, зокрема для громадян добровільно заінтересованих повернутися в Україну та інших українців, стане запропонований алгоритм автором вперше, згідно якого передбачається здійснити офіційне (законодавчо і на практиці) визнання статус кожного громадянина України (разом — Український народ), що є живим і має лише єдине громадянство (вимога ст. 4 КУ), співзасновником держави і повноправним співвласником землі та її природних ресурсів (основного національного багатства). Доведено, що кожен такий громадянин (від народження до смерті) матиме в статутному капіталі нації рівновелику власну частку громадянина України (в нашому

випадку для початку понад 200 тис. дол. США), яка фіксуватиметься у грошовому еквіваленті на спеціальному особистому рахунку кожного. На такій основі з'явиться змога щомісячно поповнювати довічний особистий економічний фонд життєдіяльності кожного громадянина України для власного розвитку і зростання...

Бачається, що відкритий нами унікальний алгоритм взаємовпливу та очікувані кінцеві результати успіху, складуть наукову новизну і матимуть практичну цінність, а самі науково обґрунтовані концептуальні організаційно-економічні засади як система когнітивної земельної економіки в умовах повоєнного стану України, що реалізуватимуться вперше на конституційно вмотивованій основі, закономірно забезпечуватимуть базисний правопорядок у

земле-природокористуванні, також відбудуватиметься зростання життєдіяльності українців, орієнтуватимуться на стандарти Євросоюзу.

На такій основі виникла потреба невідривного подальшого виконання (за новим завданням під нашим керівництвом) логічно актуального прикладного дослідження: «Економіко-правові основи когнітивної земельної економіки земле-природокористування в агросфері України», яке стане підґрунтя для розроблення Урядом України надважливих: загальнонаціональної Концепції і Програми формування збалансованого (сталого) земле-природокористування в Україні, зорієнтованих на Євросоюз, а також відповідно задекларованих проєктів законодавчих і нормативно-правових актів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верховна Рада України (1996). Конституція України. Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Ковалів, О. І. (2016) *Звершення земельної реформи в Україні: нова парадигма: моногр.* Київ: ДІА.
3. Ковалів, О. І. (2020). Головна неврегульована в Україні передумова погіршення якісного стану природних об'єктів. *Збалансоване природокористування*, 4, 5–16. DOI: <https://doi.org/10.33730/2310-4678.4.2020.226618>.
4. Балюк, С. А., & Шимель, В. В. (2024). Про стан та завдання відновлення, охорони і управління ґрунтовими ресурсами України. *Вісник аграрної науки*, 2(851), 5–10. DOI: <https://doi.org/10.31073/agrovisnyk202402-01>.
5. Докучаев, В. В. (1979). *Наши степи колось і тепер.* Харків: Держ. вид-во с.-г. літ.
6. Медведєв, В. В., & Булигін, С. Ю. (2017). Сучасні системи землеробства і проблема обробітку ґрунту. *Агроекологічний журнал*, 2, 127–134. DOI: <https://doi.org/10.33730/2077-4893.2.2017.220168>.
7. Грозинський, М. Д. (1993). *Основи ландшафтної екології.* Київ: Либідь.
8. Третяк, А. М. (2017). *Землепорядне проектування: теоретичні основи і територіальний землеустрій: навч. посіб.* Київ: Вища освіта.
9. Юрченко, В. І. (2017). Сучасні стратегічні напрями розвитку інноваційних процесів в сільському господарстві регіонів України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*, 12. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1150>.
10. Добряк, Д. С., & Шкуратов, О. І. (2018). Формування і розвиток ринкових земельних відносин на теренах України. *Збалансоване природокористування*, 1, 8–17. DOI: <https://doi.org/10.33730/2310-4678.1.2018.276464>.
11. Євсюков, Т. О. (2015). *Класифікація та екобезпечне використання особливо цінних земель: моногр.* Київ-Львів: Ліга-Прес.
12. Мартин, А. Г. (2011). *Регулювання ринку землі в Україні.* Київ: Аграр. Медіа груп.
13. Ковалів, О. І. (2022). У кого земля — в того влада! *Урядовий кур'єр* (2020, 2 лютого). URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/u-kogo-zemlya-v-togo-vlada/>.
14. Заїка (Новаленко), А. О. (2021). Regulatory and legal support of land reform in Ukraine. *Збалансоване природокористування*, 2, 24–34. URL: <https://journals.urau.ua/bnusing/article/view/237986>.
15. Ковалів, О. І. (2021). «Когнітивна земельна економіка» — основний ключ до звершення земельної реформи в Україні як нової парадигми. *Ефективна економіка*, 6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2021/10.pdf.
16. Шакур, В., & Ковалів, О. (2024). Економіко-правове проявлення декларованої власності Українського народу на основне національне багатство. *Філософські та методологічні проблеми права*, 2(28), 7–23. URL: <https://philosophy.naiu.kiev.ua/index.php/philosophy/article/view/1650/1650>.
17. Ковалів, О. І., & Новаленко, А. О. (2025). Праксеологія імплементації в Україні конституційної норми-принципу «земля» щодо «родючих ґрунтів»... *Ефективна економіка*, 10. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.10.29>.

Стаття надійшла до редакції журналу 24.10.2025